

SVENSK FÖRSVARSPOLITIK I NY TERRÄNG

JOAKIM BERNDTSSON, ULF BJERELD OCH KARL YDÉN

Sammanfattning

Våren 2019 präglades den försvarspolitiska debatten av bred partipolitisk enighet om att det svenska försvaret behövde ett kraftigt ekonomiskt tillskott. Men vilken betydelse har den försvarspolitiska debatten för väljarnas uppfattningar i försvars- och säkerhetspolitiska frågor? Innebar enigheten om höjda försvarsanslag att medborgarnas stöd för mer resurser till försvaret ökade? Och innebar löftet om höjda försvarsanslag också en förstärkning av medborgarnas tillit till försvaret?

Resultaten visar att medborgarnas förtroende för försvaret fortsätter att öka. Stödet för att Sverige ska ha ett starkt militärt försvar är stabilt på en hög nivå och det finns ett starkt stöd för beslutet att återinföra värnplikten. Däremot ökar andelen som vill minska försvarsutgifterna något. I Nato-frågan är opinionen fortsatt splittrad och väljarna fortsätter i huvudsak att inta samma ståndpunkt som sina respektive partier. Sammantaget följs den partipolitiska enigheten om försvarsfrågorna av ett relativt starkt väljarstöd för den förda politiken.

Den säkerhetspolitiska debatten har under senare år fokuserat alltmer på Sveriges territoriella säkerhet och tänkbara hot. Försvarsberedningens senaste rapporter (*Värnkraft* 2019 och *Motståndskraft* 2017), liksom uttalanden från regeringens representanter, har tydligt signalerat att säkerhetsläget i vårt geografiska närområde har försämrats (framförallt som en följd av Rysslands agerande i Ukraina samt över Östersjön) och att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas (Försvarsberedningen, 2017, 2019). Denna analys har i sin tur motiverat beslut om kraftigt ökade anslag till Försvarsmakten liksom intensifierade ansträngningar för att återskapa det civila försvar som helt avvecklades efter det ”Kalla kriget”. Som ett led i arbetet har en rad åtgärder vidtagits på nationell nivå. Bland annat skickades broschyren *Om krisen eller kriget kommer* ut till 4,8 miljoner svenska hushåll i maj 2018, och där understryks bland annat vikten av personlig beredskap i händelse av kris eller krig. Sedan 2017 gäller också lagen om totalförsvarspflicht och skyldighet för både män och kvinnor att mönstra. De första ca 4 000 värnpliktiga i det nya, könsneutrala systemet, påbörjade sin grundutbildning i januari 2018.

Samtidigt har regeringen understrukit att Sveriges försvar och säkerhet är beroende av internationella samarbeten. I detta sammanhang har Sverige verkat för fördjupade samarbeten och samverkan, både inom ramen för EU (exv. PESCO, *Permanent Structured Cooperation*) men även med enskilda länder. Här bör sär-

skilt nämnas det fördjupade försvarssamarbetet med Finland, som tillsammans med USA, Tyskland och Storbritannien lyfts fram som speciellt viktiga partners (Regeringen, u.å.). Sverige har bl a köpt luftvärnssystemet PATRIOT från USA, ett beslut i mångmiljardklassen som stärker ländernas militära samarbete. Även Nato lyfts fram som en viktig samarbetspartner samtidigt som regeringen och försvarsminister Peter Hultqvist har utformat en försvarspolitik som, trots ökade spänningar i norra Europa, har gjort frågan om svenskt Natomedlemskap snarare mindre inrikespolitiskt laddad än tidigare (se vidare nedan).

Våren 2019 präglades försvarsdebatten av bred partipolitisk enighet om behovet av kraftiga förstärkningar av det militära försvaret. I sitt betänkande föreslog den parlamentariskt sammansatta Försvarsberedningen en årlig finansiering med 1,5 procent av BNP. I så fall skulle kostnaderna för den militära delen av försvaret öka med 30 miljarder kronor per år, från 54 miljarder till 84 miljarder.

Visserligen uppstod det i början av sommaren sprickor i den partipolitiska enigheten om hur kostnaderna skulle betalas, men sammantaget dominerades första halvåret 2019 av en ovanlig blocköverskridande enighet om värdet av höjda försvarsutgifter. Men vilken betydelse har den försvarspolitiska debatten för väljarnas uppfattningar i försvars- och säkerhetspolitiska frågor? Innebar enigheten om höjda försvarsanslag att även medborgarnas stöd för mer resurser till försvaret ökade? Och innebar löftet om höjda försvarsanslag också en förstärkning av medborgarnas tillit till försvaret?

Inom statsvetenskaplig samt medie- och kommunikationsvetenskaplig forskning är det en allmän uppfattning att den politiska dagordningen har betydelse för formandet av väljarnas partipolitiska preferenser och deras uppfattningar i olika politiska sakfrågor (Dahlberg & Martinsson, 2015; Walgrave, Tresch & Lefevere, 2015; Djerf-Pierre & Shehata, 2017). Men det är också viktigt på vilket sätt dessa sakfrågor diskuteras och framställs – det som kallas ”framing” eller inramning (Entman, 1993; Lecheler & Vreese, 2018). Partierna följer inte bara opinionen, de kan också leda den. Om inramningen av den försvarspolitiska debatten gestaltar en partipolitisk enighet om att försvaret behöver mer pengar så ökar sannolikheten att väljarna blir mer positivt inställda till ökade försvarsutgifter. Fokus på försvarspolitiken och på försvarets uppgifter kan också leda till att medborgarnas tillit till försvarets olika institutioner ökar.

Vi har tidigare observerat hur den svenska försvars- och säkerhetspolitiken i många avseenden har ett ökande stöd i opinionen (Berndtsson, Bjereld & Ydén, 2017). Försvars- och säkerhetspolitikens inramning (framing) har på senare tid kännetecknats av en partipolitisk enighet om att avsevärt stärka försvarets finansiering och om Sveriges internationella samarbeten. Vi ska nu se hur denna växande partipolitiska enighet förhåller sig till svenskarnas uppfattningar i frågor om säkerhet och försvar.

Tabell 1 Svenska folkets inställning till Nato-medlemskap, 1994–2019 (procent, balansmätt)

År	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra/dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Summa	Antal svar	Opinionsbalans	Andel positiva
1994	5	10	37	24	24	100	1 607	-33	15
1995	7	11	36	18	28	100	1 687	-28	18
1996	6	14	35	20	25	100	1 609	-25	20
1997	8	15	39	17	21	100	1 589	-15	23
1998	9	13	35	18	25	100	1 636	-21	22
1999	8	11	34	23	24	100	1 537	-28	19
2000	9	15	31	19	26	100	1 565	-21	24
2001	9	13	29	19	30	100	1 596	-27	22
2002	8	14	37	20	21	100	1 631	-19	22
2003	8	14	34	20	24	100	1 681	-22	22
2004	6	14	33	21	26	100	1 664	-27	20
2005	9	13	32	21	25	100	1 612	-24	22
2006	7	15	32	22	24	100	1 522	-24	22
2007	5	14	36	22	23	100	1 562	-26	19
2008	8	16	34	20	22	100	1 522	-18	24
2009	9	13	37	18	23	100	1 503	-19	22
2010	6	12	35	22	25	100	1 539	-29	18
2011	5	14	37	20	24	100	1 460	-25	19
2012	6	12	38	19	25	100	1 445	-26	18
2013	12	17	37	15	19	100	1 557	-5	29
2014	13	18	32	16	21	100	1 634	-6	31
2015	17	21	31	12	19	100	1 481	+7	38
2016	14	19	35	14	18	100	2 980	+1	33
2017	13	16	39	16	16	100	1 693	-3	29
2018	10	19	38	14	19	100	1 697	-4	29
2019	13	16	38	15	18	100	1 563	-4	29

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din åsikt om följande förslag? Sverige bör söka medlemskap i Nato". Balansmättet visar andelen som tycker att det är ett mycket eller ganska bra förslag minus andelen som tycker att det är ett ganska eller mycket dåligt förslag. Värdena kan därmed variera mellan +100 (alla tycker att det är ett bra förslag) och -100 (alla tycker att det är ett dåligt förslag). Positiva värden anger en övervikt för andelen som anser att det är ett bra förslag, medan negativa värden anger en övervikt för andelen som anser att det är ett dåligt förslag. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1994–2019.

Inställningen till ett svenskt Nato-medlemskap

SOM-institutet har varje år sedan 1994 undersökt svenska folkets inställning till Nato-medlemskap. Fram till och med år 2012 var opinionen i frågan stabil – andelen som ansåg att Sverige inte skulle söka medlemskap i Nato var två till tre gånger så stor som andelen som ansåg att Sverige borde ansöka om medlemskap. Men år 2013 förändrades opinionen. Nato-motståndet minskade och andelen som ansåg att Sverige borde ansöka om Nato-medlemskap ökade. Sedan några år tillbaka är grupperna som förespråkar respektive avfärdar ett svenskt Nato-medlemskap ungefär lika stora i opinionen.

Hur har då Nato-opinionen förändrats under det senaste året? Tabell 1 redovisar svenska folkets inställning till Nato-medlemskap 1994–2019.

Resultaten i tabell 1 visar att opinionsläget i Nato-frågan är fortsatt stabilt. Nato-motståndarna är något fler än Nato-anhängarna, men skillnaden är mycket liten. Andelen som anser att det är ett bra förslag att Sverige söker medlemskap i Nato uppgår 2019 till 29 procent, vilket är en lika stor andel som föregående år. Andelen som anser att det är ett dåligt förslag uppgår till 33 procent, vilket även det är en lika stor andel som 2018. Andelen som anser att det är ett varken bra eller dåligt förslag är också oförändrad och uppgår 2019 till 38 procent.

Kvinnor är, liksom tidigare, mer negativt inställda till ett svenskt Nato-medlemskap än vad män är. Bland kvinnor anser 22 procent att det är ett bra förslag att Sverige ansöker om Nato-medlemskap, medan 30 procent anser att det är ett dåligt förslag. Bland män anser 34 procent att det är ett bra förslag, medan 35 procent anser att det är ett dåligt förslag. Andelen kvinnor som anser att det är ett varken bra eller dåligt förslag uppgår till 48 procent, medan motsvarande andel bland männen uppgår till 31 procent. Åsiktsskillnader mellan olika åldersgrupper är mycket små.

Hur överensstämmer då de politiska partiernas ställningstaganden med de egna sympatisörernas? Tabell 2 visar den svenska Nato-opinionen efter partisympati under åren 2008–2019.

Resultaten visar att Nato-opinionen fortfarande följer blockpolitiken. Nato-motståndet är störst bland vänsterpartister, miljöpartister och socialdemokrater. Nato-motståndet är lägst bland moderater, liberaler, kristdemokrater och Sverigedemokrater. Bland centerpartister är Nato-motståndarna något fler än Nato-anhängarna – 27 mot 25 procent. Det är också i Centerpartiet som de flesta osäkra sympatisörerna återfinns, 48 procent anser att det är ett varken bra eller dåligt förslag att Sverige söker medlemskap i Nato. Sverigedemokraterna är det enda parti där det råder diskrepans mellan partilinjen och sympatisörerna. Sverigedemokraterna är motståndare till svenskt Nato-medlemskap. Av partiets sympatisörer anser 40 procent att Sverige bör söka medlemskap i Nato, medan endast 22 procent anser att Sverige inte bör söka medlemskap. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att när datamängden bryts ner på enskilda partier blir antalet svars personer ibland mycket litet, i synnerhet för de mindre partierna.

Tabell 2 Svenska folkets inställning till Nato-medlemskap, 2008–2019, efter partisympati. Andel som anser att förslaget är mycket bra eller ganska bra (procent)

Parti-sympati	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
V	8	7	6	11	1	6	12	8	9	10	6	8
S	14	14	9	11	12	20	22	22	20	16	17	17
C	16	14	18	16	21	28	34	52	35	29	31	25
L	35	35	24	30	25	41	50	57	51	36	44	41
M	41	35	28	31	29	43	47	60	49	50	46	46
KD	38	25	20	13	22	42	46	54	49	32	43	41
MP	10	10	8	11	4	16	13	16	13	15	14	17
SD	46	37	22	13	19	42	38	49	45	44	40	40

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din åsikt om följande förslag? Sverige bör söka medlemskap i Nato". Tabellen redovisar andelen svarande som svarat "Mycket bra" eller "Ganska bra". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2008–2019.

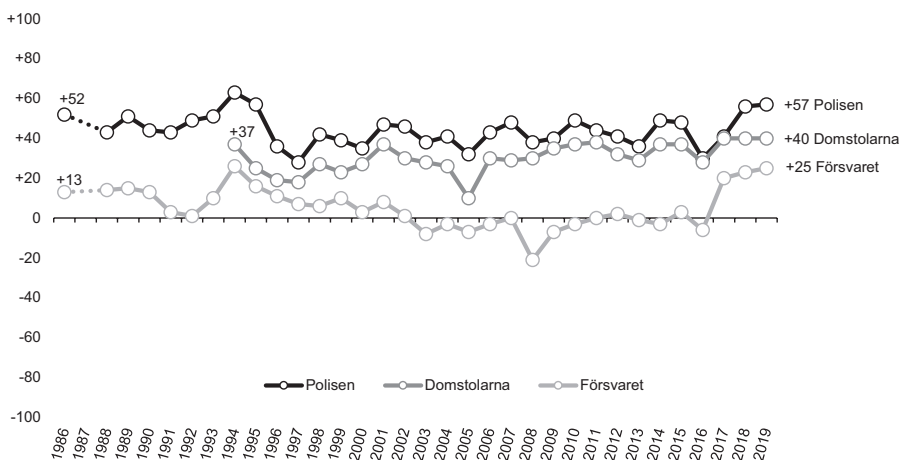
I 2019 års nationella SOM-undersökning ställs också frågan om inställning till förslaget "Sverige bör bibehålla den militära alliansfriheten". Av de som uttrycker en uppfattning i frågan anser 61 procent att det är ett bra förslag, medan endast 15 procent anser att det är ett dåligt förslag. Därutöver svarade 23 procent att det är ett varken bra eller dåligt förslag. Svarsfördelningen är ungefär densamma som när frågan ställdes i 2018 års undersökning. När frågan ställdes för första gången i mitten av 1990-talet uppgick andelen som ville bibehålla alliansfriheten till som högst 70 procent. Stödet för Sveriges militära alliansfrihet framstår således, trots det utvecklade samarbetet med Nato, som ganska konstant under de senaste 25 åren (se även Ydén, Berndtsson & Petersson, 2019).

Det framstår som att frågan om svenskt Natomedlemskap avförts från livligare inrikespolitisk debatt under överskådlig tid – en inte oansenlig prestation givet den säkerhetspolitiska dynamiken i norra Europa. Alla de tidigare Allianspartierna förordar, sedan några år, att Sverige bör bli Natomedlem och därigenom överge den militära alliansfriheten. Denna borgerliga positionering kunde förväntas bädda för en skärpt Natodebatt och bland vissa anhängare yttrades förhoppningar om att Natofrågan, i ljuset av Rysslands aggression i Ukraina, t.o.m. skulle komma att avgöra kommande riksdagsval. Över ett decenniums bidrag till den Nato-ledda ISAF-operationen (*International Security Assistance Force*) i Afghanistan kunde, tillsammans med ökad spänning i Östersjöområdet, bara leda till ett svenskt Natomedlemskap, var tanken. Men istället förefaller Natoanslutningskraven de senaste två-tre åren snarare ha framförts mindre energiskt. En politisk scenförändring av

det större slaget har åstadkommit, inte bara inom svensk försvarspolitik utan även inom det socialdemokratiska partiet.

Genom att ingå bi- och trilaterala försvarsöverenskommelser med bl.a. Finland, USA och Storbritannien har Sverige uppnått många av de fördelar som Natoförespråkare efterlyser, men utan att formellt behöva överge den militära alliansfriheten. Sveriges militär samövar regelbundet med Natoländers styrkor och ingår sedan 2017 i *Joint Expeditionary Force* – en militär snabbinsatsstyrka under brittisk ledning som på regeringens egen hemsida beskrivs som ”motvikt mot ökad rysk aktivitet” (Regeringen, 2 juli 2019). Försvarsminister Peter Hultqvist har omvandlat traditionella socialdemokratiska invändningar mot Natoalliansen – att den förfogar över kärnvapen och verkar konfliktskapande – till att Natos beslutsprinciper är alltför tröga och osäkra för ett Sverige i behov av snabbt stöd mot ett väpnat angrepp. Sverige samarbetar således militärt (såväl nära som kontinuerligt) med en rad länder, varav flertalet de facto är Natomedlemmar, men är samtidigt fortsatt militärt alliansfritt. Sveriges militära samarbete med USA har fördjupats, utan att detta lett till öppet uppror inom det socialdemokratiska partiet.

Figur 1 Förtroende för Polisen, domstolarna och försvaret, 1986–2019 (balansmätt)

Kommentar: Frågan lyder: "Hur stort förtroende har du för det sätt följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?". Svartalternativen är "mycket stort förtroende"; "ganska stort förtroende"; "varken stort eller litet förtroende"; "ganska litet förtroende" samt "mycket litet förtroende". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2019.

Förtroendet för försvaret

Sedan 2016 har svenskarnas förtroende för försvaret ökat. Figur 1 visar att vi även i 2019 års mätning kan se en liten ökning jämfört med tidigare år. Försvarets förtroendebalans (andelen med stort förtroende minus andelen med litet förtroende) ligger på +25 (en liten ökning från +23 år 2018). Det är intressant att notera skillnaden i förtroende hos män respektive kvinnor (+16 respektive +31). Uppfattningar i frågor om försvar och säkerhet tenderar att skilja mellan män och kvinnor (se t.ex. Ydén & Berndtsson, 2013). Skillnader i förtroende finner vi även mellan olika åldersgrupper och mellan de politiska partiernas sympatisörer. Unga personer (i åldersgruppen 16–29 år) uppger ett radikalt större förtroende för försvaret jämfört med äldre personer (65–85 år).

Tabell 3 Förtroende för försvaret efter kön, ålder och partisympati, 2019 (procent, balansmätt)

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	10	32	41	13	4	100	1 587	+25
<i>Kön</i>								
Kvinna	11	32	45	10	2	100	800	+31
Man	9	31	36	17	7	100	784	+16
<i>Ålder</i>								
16–29	18	33	35	10	4	100	218	+37
30–49	11	32	39	12	6	100	445	+25
50–64	7	37	40	13	3	100	408	+28
65–85	8	26	45	16	5	100	516	+13
<i>Partisympati</i>								
V	7	23	48	17	5	100	145	+8
S	13	35	40	10	2	100	360	+36
C	5	37	45	12	1	100	146	+29
L	12	39	33	16	0	100	69	+35
M	11	36	38	12	3	100	247	+32
KD	15	40	27	15	3	100	102	+37
MP	11	25	52	10	2	100	88	+24
SD	9	25	37	18	11	100	264	+5

Kommentar: Frågan lyder: "Hur stort förtroende har du för det sätt följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?". Svartalternativen är "mycket stort förtroende"; "ganska stort förtroende"; "varken stort eller litet förtroende"; "ganska litet förtroende" samt "mycket litet förtroende". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "mycket" eller "ganska stort förtroende" minus andelen som svarat "mycket" eller "ganska litet förtroende".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

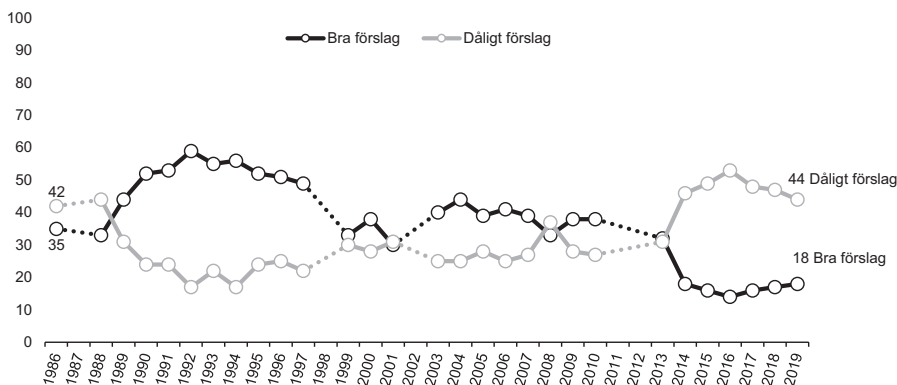
Störst förtroende för försvaret uppger sympatisörer till Kristdemokraterna. Hela 55 procent av dessa uppger sig ha stort förtroende för försvaret, medan 18 procent uppger sig ha litet förtroende (se tabell 3 nedan). Detta innebär +37 i förtroendebalans (en uppgång från +21 år 2018). Näst störst förtroende uppger sympatisörer till Socialdemokraterna (förtroendebalans +36), följda av sympatisörer till Liberalerna (+35) respektive Moderaterna (+32). Minst förtroende för försvaret uppger, i likhet med tidigare år, Sverigedemokraternas sympatisörer (förtroendebalans +5) som dock noterar en uppgång från 2018 års negativa förtroendebalans (som då var -5).

Som föregående år utgjorde ”varken stort eller litet förtroende” det vanligaste svaret (41 procent), vilket ligger på ungefär samma nivå som tidigare. När man bryter ner förtroendeopinionen på kön (se Tabell 3 ovan) kan vi se att kvinnor i något högre utsträckning uttrycker ganska eller mycket högt förtroende, samtidigt som en mindre andel kvinnor än män uttrycker lågt förtroende. Samtidigt saknar en större andel kvinnor en tydlig uppfattning och anger ”varken stort eller litet förtroende”.

Försvarets finansiering och vikten av ett starkt militärt försvar

Hur har då den partipolitiska enigheten om att avsevärt öka försvarsutgifterna (till omkring 1,5 procent av BNP år 2025) påverkat svenskarnas åsikter i frågan?

Figur 2 Uppfattningar om att minska försvarsutgifterna, 1986–2019 (procent)

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din åsikt om följande förslag?": "Minska försvarsutgifterna". Svarsalternativen är "mycket bra förslag"; "ganska bra förslag"; "varken bra eller dåligt förslag"; "ganska dåligt förslag" samt "mycket dåligt förslag". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. I figuren har alternativen "ganska" och "mycket bra/dåligt slagits samman till "bra förslag" respektive "dåligt förslag" och visar trendlinjer för dessa alternativ över tid.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

SOM-institutet har mätt svenskarnas inställning till försvarsutgifterna sedan 1986. Opinionsen har växlat men flertalet är förhållit sig positivt till förslaget att 'minska försvarsutgifterna' (figur 2 nedan). Under perioden närmast efter Sovjetunionens respektive Warszawapaktens upplösning under 1990-talet fick förslaget att minska försvarsutgifterna stöd av mellan 50 och 70 procent av svenskarna (med opinionsbalanser runt +40). Efter en period under 2000-talet av mestadels ett visst stöd för minskade försvarsutgifter förändrades läget radikalt mellan 2013 och 2014 då opinionsbalansen förändrades från +2 till -28. Ända sedan dess har svenskarna uttryckt en tydlig ovilja att minska försvarsutgifterna (2016 var opinionsbalansen -39) om än något svagare de sista åren.

Som framgår av Figur 2 ser vi sedan 2016 en svagt nedåtgående trend för andelen som är *negativa* till förslaget att minska försvarsutgifterna, samtidigt som stödet för förslaget ökar något.

Tabell 4 Inställning till att minska försvarsutgifterna, 2019 (procent, balansmått)

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	6	12	37	27	18	100	1 570	-27
<i>Kön</i>								
Kvinna	5	11	48	22	14	100	790	-20
Man	7	13	27	31	22	100	778	-33
<i>Ålder</i>								
16–29	6	14	39	25	16	100	218	-21
30–49	6	13	37	25	19	100	444	-25
50–64	6	11	39	26	18	100	407	-27
65–85	5	12	36	29	18	100	501	-30
<i>Partisympati</i>								
V	15	23	40	16	6	100	148	+16
S	6	13	43	24	14	100	361	-19
C	2	11	48	29	10	100	140	-26
L	1	16	37	32	14	100	70	-29
M	2	9	23	41	25	100	242	-55
KD	6	3	28	38	25	100	103	-54
MP	6	21	51	14	8	100	86	+5
SD	4	8	28	28	32	100	258	-48

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din åsikt om följande förslag?". Svarsalternativen är "mycket bra förslag"; "ganska bra förslag"; "varken bra eller dåligt förslag"; "ganska dåligt förslag" samt "mycket dåligt förslag". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "mycket" eller "ganska bra förslag" minus andelen som svarat "mycket" eller "ganska dåligt förslag".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Även om förslaget att *minska* försvarsutgifterna inte varit en del av den politiska debatten under det senaste året så kan opinionen i frågan ändå ses som en viktig indikation på svenskarnas inställning till frågan om försvarets finansiering.

Som framgår av Tabell 4 ovan finns det – med några undantag – ett generellt motstånd mot förslaget att minska försvarsutgifterna. Män är mer negativa till förslaget än kvinnor, och äldre personer är mer negativa än yngre. Bland partierna är det framförallt sympatisörer till Vänsterpartiet respektive Miljöpartiet som anser att förslaget är bra, medan det omvända gäller för dem som sympatiserar med Kristdemokraterna, Moderaterna eller Sverigedemokraterna.

Tabell 5 Bedömning av vikten av ett starkt militärt försvar, 2019 (procent, balansmätt)

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	44	35	8	3	10	100	1 600	+76
<i>Kön</i>								
Kvinna	40	35	8	2	15	100	806	+76
Man	48	35	8	4	5	100	791	+76
<i>Ålder</i>								
16–29	44	31	6	5	14	100	222	+76
30–49	37	36	13	3	11	100	445	+62
50–64	43	39	8	2	8	100	407	+80
65–85	51	34	5	2	8	100	526	+86
<i>Partisympati</i>								
V	15	39	22	12	12	100	148	+22
S	39	38	9	2	12	100	367	+76
C	38	47	4	1	10	100	145	+86
L	37	49	7	0	7	100	71	+84
M	58	32	7	0	3	100	245	+84
KD	56	31	2	1	10	100	104	+94
MP	27	46	13	5	9	100	86	+62
SD	61	27	4	1	7	100	263	+90

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din bedömning av följande påståenden? Det är viktigt att Sverige har ett starkt militärt försvar". Svartalternativen är "helt riktigt"; "delvis riktigt"; "delvis felaktigt"; "helt felaktigt" samt "ingen uppfattning". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "helt" eller "delvis riktigt" minus andelen som svarat "mycket" eller "delvis felaktigt".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Samtidigt som inställningen till försvarets finansiering förändras på marginalen så instämmer svenskarna fortfarande överlag med påståendet att Sverige behöver ett starkt militärt försvar. Som framgår av Tabell 5 nedan ligger opinionsbalansen (andelen som anger delvis eller helt riktigt minus andelen som anger delvis eller helt

felaktigt) på +76 i 2019 års mätning. Övervikten för andelen som instämmer med påståendet har legat relativt stabilt över tid (Berndtsson, Bjereld & Ydén, 2017).

Om vi ser till balansmättet så är uppfattningen lika mellan män och kvinnor och endast små skillnader framträder i olika åldersgrupper. Bland alla riksdagspartiers sympatisörer finns en tydlig övervikt för åsikten att Sverige behöver ett starkt militärt försvar, med opinionsbalanser från +22 till +94.

Tabell 6 Bedömning av beslut att återinföra värnplikten, 2019 (procent, balansmätt)

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	51	28	5	4	12	100	1 591	+78
<i>Kön</i>								
Kvinna	46	30	5	3	16	100	801	+80
Man	57	25	5	5	8	100	787	+78
<i>Ålder</i>								
16–29	39	26	6	10	19	100	216	+62
30–49	46	26	9	5	14	100	445	+66
50–64	47	35	4	3	11	100	404	+84
65–85	63	25	2	2	8	100	526	+90
<i>Partisympati</i>								
V	29	33	13	11	14	100	147	+44
S	47	32	5	2	14	100	363	+82
C	50	28	7	4	11	100	145	+74
L	52	28	6	6	8	100	71	+76
M	59	29	4	2	6	100	245	+86
KD	60	25	3	1	11	100	105	+92
MP	39	33	5	5	18	100	85	+76
SD	71	17	3	3	6	100	263	+88

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din bedömning av följande påståenden? Återinförandet av värnplikten var ett bra beslut". Svartalternativen är "helt riktigt"; "delvis riktigt"; "delvis felaktigt"; "helt felaktigt" samt "ingen uppfattning". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "helt" eller "delvis riktigt" minus andelen som svarat "mycket" eller "delvis felaktigt".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Återinförandet av värnplikten

En stor förändring i den svenska försvarspolitikerna var beslutet i mars 2017 att återinföra värnplikten (återaktivering av mönstring och grundutbildning med värnplikt) efter endast sju år med ett system helt baserat på frivillighet (yrkesförsvaret). Beslutet beskrevs som ett sätt att säkra personalförsörjningen till det militära

försvaret i en tid då säkerhetsläget i Sveriges närområde försämrats (Regeringen, 2 mars 2017). I tidigare mätningar (Berndtsson, Bjereld & Ydén, 2017: 606) har vi sett ett starkt stöd för förslaget att återinföra värnplikten, men hur värderar då svenskarna beslutet som tagits?

Som framgår av tabell 6 ovan är det en stor andel (79 procent) av samtliga svarande som anser att beslutet att återinföra värnplikten var bra eller mycket bra, medan endast en liten andel (9 procent) ansåg att det var felaktigt. Det finns inga stora skillnader mellan män och kvinnor, men det är tydligt att ålder spelar roll. I den yngsta åldersgruppen (med individer som själva kan bli kallade till mönstring och grundutbildning) finns det visserligen en övervikt av positivt inställda, men den är väsentligt mindre än i andra åldersgrupper.

Tabell 7 Bedömning av stöd från andra länder i händelse av krig, 2019 (procent, balansmätt)

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	16	50	10	5	19	100	1 593	+62
<i>Kön</i>								
Kvinna	15	47	8	4	26	100	803	+68
Man	17	54	12	6	11	100	787	+58
<i>Ålder</i>								
16–29	18	48	13	3	18	100	219	+60
30–49	14	51	12	6	17	100	443	+54
50–64	15	50	10	5	20	100	407	+64
65–85	17	50	8	5	20	100	524	+68
<i>Partisynpati</i>								
V	16	58	5	2	19	100	147	+82
S	19	49	7	3	22	100	366	+76
C	15	55	12	3	15	100	145	+66
L	13	51	14	7	15	100	71	+50
M	18	49	16	6	11	100	242	+50
KD	18	51	10	3	18	100	105	+68
MP	14	59	8	2	17	100	87	+74
SD	11	48	13	10	18	100	262	+44

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din bedömning av följande påståenden? I händelse av krig i Sverige kan vi räkna med militärt stöd från andra länder". Svarsalternativen är "helt riktigt"; "delvis riktigt"; "delvis felaktigt"; "helt felaktigt" samt "ingen uppfattning". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "helt" eller "delvis riktigt" minus andelen som svarat "mycket" eller "delvis felaktigt".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

I händelse av krig

En central fråga i den svenska försvars- och säkerhetspolitiska debatten är den om stöd från och till andra länder i händelse av krig. I utrikesdeklarationen (framförallt i den så kallade solidaritetsförklaringen) och i regeringens uttalanden understryker man vikten av att både kunna ta emot och ge militärt stöd. Denna typ av utfästelser och uttalanden är viktiga signaler om hur Sverige ska försvara sig i händelse av krig, samtidigt som de måste vara trovärdiga för befolkningen – inte minst i ljuset av att Sverige inte är medlem av någon militärallians. Tror då svenskarna att vi kommer att få stöd från andra länder i händelse av krig?

I tabell 7 ser vi att en övervägande andel av samtliga svarande tror på hjälp utifrån i händelse av krig (opinionsbalans +62). Det finns en viss skillnad mellan män och kvinnor, där kvinnor i större utsträckning än män instämmer med påståendet men också utgör en större andel av dem som inte har en uppfattning i frågan. Bland partiernas sympatisörer kan noteras att sympatisörer till Vänsterpartiet tror allra mest på att Sverige kan påräkna stöd från andra länder (opinionsbalans +82) även om samtliga partiers sympatisörer uppvisar en klar övervikt av svarande som bedömer att påståendet är helt eller delvis riktigt.

För att ytterligare undersöka frågan om att ge och ta emot militärt stöd har vi också ställt en fråga om Finland, som av regeringen lyfts fram som Sveriges viktigaste samarbetspartner på försvarssidan. Sveriges och Finlands fördjupade försvarssamarbete syftar till förmåga att planera och genomföra gemensamma militära övningar men också en gemensam planläggning för territoriell övervakning samt för eventuella kriser och krig. Den fråga vi ställt gäller huruvida Sverige bör gå in i en militär konflikt på Finlands sida i händelse av krig.

Resultatet visar att en övervägande andel av svenskarna anser att Sverige bör gå in i en konflikt på Finlands sida i händelse av krig. De allra starkaste förespråkarna är Kristdemokraternas sympatisörer (balans +82) och intressant nog så är stödet större bland sympatisörer till Vänsterpartiet, Liberalerna respektive Sverigedemokraterna (alla tre med balans +64; V-sympatisörer noterar dessutom den minsta andelen ”helt felaktigt”-svar av alla partier, låt vara hårfint) än bland sympatisörer till Moderaterna (balans +54). Sympatisörer till regeringspartierna ligger strax därunder, men i alla partier finns starkt stöd för en linje av typ ”Finlands sak är vår”. Det är dock värt att notera den stora andelen svarande som anger ”ingen uppfattning” i frågan. Detta är kanske inte så förvånande då det kan vara svårt att föreställa sig vad ett krig i Finland skulle innebära för svensk del. Samtidigt är det tydligt att det finns ett stöd för även aktivt deltagande i krig för att försvara grannationen Finland.

Tabell 8 Bedömning av Sveriges agerande i händelse av krig i Finland, 2019 (procent, balansmåt)

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svarande	Balans
<i>Samtliga</i>	22	34	8	6	30	100	1 596	+60
<i>Kön</i>								
Kvinna	16	30	8	5	41	100	803	+56
Man	29	37	9	7	18	100	790	+62
<i>Ålder</i>								
16–29	26	31	7	5	31	100	220	+62
30–49	23	31	9	6	31	100	445	+56
50–64	20	34	10	6	30	100	408	+54
65–85	22	37	7	6	28	100	523	+64
<i>Partisympti</i>								
V	20	36	10	2	32	100	147	+64
S	19	30	11	4	36	100	366	+52
C	17	41	8	6	28	100	145	+58
L	15	48	7	7	23	100	71	+64
M	25	35	10	7	23	100	244	+54
KD	26	43	4	3	24	100	105	+82
MP	20	34	14	7	25	100	87	+46
SD	29	34	6	8	23	100	263	+64

Kommentar: Frågan lyder: "Vilken är din bedömning av följande påståenden? I händelse av krig i Finland bör Sverige gå in i konflikten på Finlands sida". Svartalternativen är "helt riktigt"; "delvis riktigt"; "delvis felaktigt"; "helt felaktigt" samt "ingen uppfattning". Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan. Balansmättet avser andelen som svarat "helt" eller "delvis riktigt" minus andelen som svarat "mycket" eller "delvis felaktigt".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Diskussion

Hur har då den svenska väljaropinionen i försvars- och säkerhetspolitiska frågor utvecklat sig mot bakgrund av den partipolitiska enighet som inramar svensk säkerhetspolitisk debatt under det senaste året? Sammantaget följs den partipolitiska enigheten av ett relativt starkt väljarstöd för den förda politiken. Förtroendet för försvaret fortsätter att öka, där andelen svarande som har stort förtroende för försvaret växer för tredje året i rad. Stödet för att Sverige ska ha ett starkt militärt försvar är stabilt på en hög nivå och det finns också ett starkt stöd för beslutet att återinföra värnplikten. Det finns tilltro i väljaropinionen till att Sverige i händelse av krig kommer att få stöd från andra länder, samtidigt som det finns ett stöd för att Sverige ska hjälpa Finland i en krigssituation. Andelen som inte vill minska försvarsutgifterna är fortfarande mer än dubbelt så stor än den andel som vill se en minskning, men skillnaden minskar för tredje året i rad. I Nato-frågan är väljarkåren

fortsatt splittrad, men genom Sveriges nuvarande säkerhetspolitik med långtgående militär samverkan med andra stater tycks frågan om ett svenskt Nato-medlemskap för tillfället ha desarmerats. Nato-opinionen är fortsatt stabil och sympatisörerna fortsätter i huvudsak att inta samma ståndpunkt som sina respektive partier.

Referenser

- Berndtsson, Joakim, Bjereld, Ulf & Karl Ydén (2017). Tillbaka till framtiden? Svenskarnas syn på försvaret, värnplikten och Nato. I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Dahlberg, Stefan & Johan Martinsson (2015). Changing Issue Ownership through Policy Communication. *West European Politics* 38(4): 817–838.
- Djerf-Pierre, Monika & Adam Shehata (2017). Still an Agenda Setter: Traditional News Media and Public Opinion during the Transition from Low to High Choice Media Environments. *Journal of Communication* 67(5): 733–757.
- Entman, Robert M (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4): 51–58.
- Försvarsberedningen (2017). *Motståndskraft: Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025* (Ds 2017:66).
- Försvarsberedningen (2019). *Värnkraft – Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021–2025* (Ds 2019:8).
- Lecheler, Sophie & Claese H De Vreese (2018). *News Framing Effects. Theory and Practice*. Routledge: London & New York.
- Regeringen (2017, 2 mars). *Regeringen återaktiverar mönstring och grundutbildning med värnplikt*. Hämtad 2020-04-07 från <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/03/regeringen-ateraktiverar-monstring-och-grundutbildning-med-varnplikt/>.
- Regeringen (2019, 2 juli). *JEF – ett samarbete för regional säkerhet*. Hämtad 2020-04-07 från <https://www.regeringen.se/artiklar/2019/07/jef-ett-samarbete-for-regional-sakerhet/>.
- Regeringen (u.å). *Fördjupat internationellt samarbete*. Hämtad 2020-03-24 från <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/fordjupat-internationellt-samarbete/>.
- Walgrave, Stefaan, Tresch, Anke & Jonas Lefevere (2015). The Conceptualisation and Measurement of Issue Ownership. *West European Politics* 38(4): 778–796.
- Ydén, Karl, Berndtson, Joakim & Magnus Petersson (2019). Sweden and the issue of NATO membership: exploring a public opinion paradox, *Defence Studies*, 19:1, 1–18, DOI: 10.1080/14702436.2019.1568192.
- Ydén, Karl & Joakim Berndtsson (2013). Efter Afghanistan? Försvaret, kriget och svenskarna. I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

